

TAŽENÍ V RUSKU 1941–1945

LÉON DEGRELLE

s SS divizí Wallonie
na východní frontě

Militeria®

*Léon
Degrelle*

TAŽENÍ V RUSKU 1941 - 1945

s SS divizí Wallonie
na východní frontě

LÉON DEGRELLE

Praha 1996

Název originálu

LA CAMPAGNE DE RUSSIE 1941–1945

Copyright © Mme Jeanne Degrelle-Brevet, 1996

Copyright © for the Czech translation Věra Hrubanová, 1996

Copyright © for the cover Vladimír Kintera, 1996

Copyright © for the maps Zdirad J. K. Čech, 1996

Degrelle, Léon

Tažení v Rusku 1941–1945

s SS divizí Wallonie na východní frontě

Vyšlo jako šestý svazek edice Militaria

Degrelle, Léon

Tažení v Rusku 1941 – 1945 (Léon Degrelle; [z francouzštiny přeložila Věra Hrubanová]. – 1. vyd. – Praha: Elka Press, 1996. – 360 s. – (Militaria; sv. 6)

ISBN 80-901694-5-7

355 * 940.53/54 * 82-94

■ Degrelle, Léon, 1906 – 1994 – vzpomínky

■ válka světová 2., 1939 – 1945 – Sovětský svaz – vzpomínky

■ Waffen-SS – dějiny – r. 1941 – 1945 – vzpomínky

(Údaje pro automatizované systémy veřejných a odborných knihoven)

ISBN 80-901694-5-7

OBSAH

Předmluva autora.	7
I. Vpád do Ukrajiny	12
II. Zima v Donecké oblasti	27
III. Bitva o Charkov	62
IV. Pěšky na Kavkaz	84
V. Zakopání na březích Dněpru	130
VI. Obklíčení u Čerkass	163
VII. Estonská epopěj	232
VIII. Ardenský pojistný ventil	263
IX. Boj na život a na smrt v Pomořanech	278
X. Agonie u Baltu	313
XI. Kostky jsou vrženy	347
Doslov vydavatele	353

*Na památku dvou tisíc pěti set belgických dobrovolníků
z legie Wallonie, kteří v letech 1941–1945 padli
hrdinskou smrtí na východní frontě v boji proti
bolševismu, za Evropu a za svou vlast.*

PŘEDMLUVA

V roce 1936 jsem byl nejmladším vrcholným politikem v Evropě.

Bylo mi dvacet devět let a rozezvučel jsem i ty nejtajnější struny své země. Stovky tisíc mužů, žen, chlapců a dívek mě s naprostou důvěrou a oddaně následovaly. Do belgického parlamentu mou zásluhou vtrhly jako vichřice desítky poslanců a senátorů našeho hnutí. Mohl jsem se stát ministrem, stačilo jediné slovo a mohl jsem vstoupit do politické hry.

Já jsem však raději pokračoval mimo rámec špinavé oficiální politiky v tvrdém boji za pořádek, spravedlnost a čistotu, protože jsem byl posedlý ideálem, jenž nepřipouštěl kompromisy ani ústupky.

Chtěl jsem svou zemi osvobodit od diktátorské síly peněz, které korumpují moc, podkopávají základy institucí, zatěžují čisté svědomí a ruínují ekonomiku i práci. Místo anarchického režimu starých stran, jež se všechny zdiskreditovaly v důsledku politických a finančních skandálů, šířících se jako mor, jsem chtěl legální cestou nastolit silný, svobodný, spořádaný a odpovědný stát, který by představoval skutečnou sílu lidu.

Nešlo mi o tyranii ani o „fašismus“. Šlo mi jen o zdravý rozum.

V žádné zemi nemůže donekonečna vládnout nepořádek, nekompetentnost, nezodpovědnost, nejistota a korupce.

Od státu jsem vyžadoval autoritu, odpovědnou práci veřejných institucí, aby úsilí národa mělo kontinuitu, aby mezi lidem a mocí existoval opravdový, živý kontakt a mezi občany rozumná a produktivní svornost, neboť je rozdělovaly jen uměle vytvořené překážky. Tyto třídní, náboženské a jazykové spory byly velice pečlivě udržovány a přiživovány. Soupeřící strany jimi přímo žily a všechny stejně pokrytecky a teatrálně bojovaly o mocenské výhody či se o ně diskrétně dělily.

S koštětem v ruce jsem vtrhl mezi zkorumpované bandy oslabující mou vlast. Všechny jsem zpráskal a zmrskal. Rozbil jsem nabílené náhrobky a ukázal národu, jaké hanebnosti, okrádání a výnosné komploty se pod nimi skrývají. Díky mně pronikl do naší země závan mládí a idealismu. Oslavoval jsem duchovní sílu houževnatého a pracovitého národa, milujícího život, hojnost a krásu, a připomínal vznešené okamžiky jeho bojů a slávy.

Rexismus představoval odpověď na korupci oné doby. Rex byl hnutím za politickou obrodu a sociální spravedlnost. Byla to však především nadšená cesta k velikosti, souznění tisíců duší, jež chtěly dýchat, rozvíjet se a povznést se nad nízkost tehdejšího režimu a doby.

Tak vypadal můj boj do května 1940.

Druhá světová válka – kterou jsem odsuzoval – vše rozvrátila, v Belgii i jinde. Staré instituce a staré doktríny se zhroutily jako hrady ze dřeva napadeného červotočem.

Rexismus nebyl žádným způsobem spjat s vítězí třetí říši, jejím vůdcem, jeho stranou nebo nějakým jejím vedoucím činitelem či propagandistou. Rex byl bytostně a hluboce národním, naprosto nezávislým hnutím. Veškeré archívy třetí říše padly do rukou Spojenců a až do invaze v roce 1940 se v nich nenašla ani zmínka o jakémkoliv přímém či nepřímém vazbě rexistů na Hitlera. Měli jsme čisté ruce, křišťálová srdce a svou jasnou a žhavou lásku k vlasti jsme nepošpinili žádným kompromisem.

Po vpádu Němců se naše země zmítala ve smrtelných křečích.

Pro devadesát devět procent Belgičanů či Francouzů válka skončila v červenci 1940; převaha říše byla natolik zjevná, že se jí toužebně a co nejrychleji snažil přizpůsobit i bývalý demokratický a finanční režim. Mnozí z těch, kdo v roce 1939 Hitlera hanobili, se snaživě vrhali k nohám vítěze z roku 1940: šéfové velkých levicových stran, finanční magnáti, majitelé nejvýznamnějších novin, zednářští státní ministři, bývalá vláda, všichni se podbízel, škemrali a žebrali o úsměv, o možnost spolupracovat.

Měli jsme snad přenechat půdu zdiskreditovaným strašidlům ze sta-

rých stran, finančním gangsterům, pro něž jedinou vlastí je zlato, nebo nebezpečným pirátům bez sebemenších schopností a cti, kteří byli hotovi k nejnižšímu přísluhování, jen aby uspokojili svou hamižnost nebo ambice?

Nešlo jen o smutný, ale především o velice naléhavý problém. Téměř všichni pozorovatelé považovali Němce za definitivní vítěze. Museli jsme se rozhodnout. Cožpak jsme se měli ze strachu před odpovědností dívat, jak se naše zem bezmocně hroutí?

Přemýšlel jsem několik týdnů. Dotazoval jsem se na vyšších místech a teprve na základě jejich naprosto kladné reakce jsem se rozhodl obnovit vydávání listu rexistického hnutí *Le pays réel* (Skutečná země).

Belgická spolupráce, zahájená koncem roku 1940, se však ubírala nesprávným směrem. Německé okupační úřady se zjevně víc zajímaly o sílu kapitálu než o sílu ideálů. Nikdo přesně nevěděl, co má Německo v úmyslu.

Belgický král Leopold III. projevil velkou odvahu, když si chtěl situaci vyjasnit a upřesnit. Požádal Hitlera o audienci a ta mu byla udělena. Přes svou dobrou vůli byl však král Leopold v Berchtesgaden^{*)} neúspěšný a vrátil se, aniž by se dozvěděl něco nového.

Bylo jasné, že naše země bude muset počkat až do uzavření míru. Jenže při uzavírání míru už bude pozdě. Právo účinně jednat a důstojně mluvit jménem starobylého, hrdého národa bylo třeba získat před ukončením nepřátelství.

Jak to zařídít, aby se dalo vyjednávat na tomto principu?

Spolupráce uvnitř země představovala investici s pomalou návratností, drobné uždibování, každodenní vysilující boj s bezvýznamnými poskoky o získání vlivu. Taková práce svého vykonavatele pouze diskredituje, ale nezískává mu žádnou prestiž.

V této pasti jsem nechtěl uvíznout. Hledal, očekával jsem něco jiného. A to něco náhle přišlo: roku 1941 vypukla válka proti Sovětům.

Byla tu jedinečná příležitost vynutit si respekt říše bojem, utrpením a slávou.

Roku 1940 jsme patřili k poraženým. Náš král byl vězněm.

V roce 1941 se znenadání naskytlá příležitost stát se spolubojovníky vítězů, postavit se jim na roveň. Vše bude záležet na naší odvaze. Konečně jsme měli možnost zaujmout postavení, které bude vzbuzovat úctu. Až se bude konstituovat nová Evropa, umožní nám to mluvit s hlavou vztyčenou ve jménu našich hrdinů, ve jménu našich mrtvých, ve jménu národa, který prolil svou krev.

Tím, že jsme se rychle zapojili do bojů ve stepích na východě Evro-

^{*)} Lázně v Horním Bavorsku, nedaleko rakouských hranic, kde měl Hitler horské sídlo. (Pozn. nakl.)

py, jsme samozřejmě také chtěli splnit svou povinnost Evropanů a křesťanů. Ale jak jsme otevřeně říkali – nahlas a jasně hned od prvního dne –, své mladé životy jsme nasazovali proto, abychom našemu národu zajistili v zachráněné Evropě budoucnost. Především za náš národ položilo život několik tisíc našich spolubojovníků. Za něj tisíce mužů čtyři roky bojovaly a čtyři roky trpěly. Sílu jim dodávala naděje a vůle a poháněla je jistota, že dojdou svého cíle.

Říše válku prohrála.

Klidně ji však mohla také vyhrát.

Až do roku 1945 existovala stále šance, že Hitler zvítězí.

Jsem přesvědčen o tom, že kdyby byl Hitler vyhrál, byl by našemu národu přiznal právo na existenci a na slávu, právo, které Belgii pozvolna a těžce vybojovaly tisíce našich dobrovolníků.

Dva roky se museli dobrovolníci hrdinně bit, než si jich Německo všimlo. Belgickou antibolševickou legii Wallonie^{*)} v roce 1941 nikdo neznal. Než se jméno naší země stalo legendou, museli naši vojáci vykonat nespočet odvážných činů a tisíckrát nasadit své životy. Pro své ideály a neohroženost byla naše legie dobrovolníků už od roku 1943 slavná po celé východní frontě. Vrcholu slávy dosáhla za čerkasské odysey v roce 1944. Německý lid má vojenskou slávu ve větší úctě než všechny ostatní národy. Náš morální kredit v říši byl bezkonkurenční a zdaleka převyšoval morální postavení kterékoli okupované země.

Onoho roku jsem se s Hitlerem dvakrát sešel na delší schůzce. Byly to samozřejmě návštěvy vojenské, ale jasně se při nich prokázalo, že svou věc jsme vyhráli. Když jsme se loučili, uchopil Hitler mou ruku pevně do svých a s pohnutou náklonností mi řekl: „Kdybych měl syna, přál bych si, aby byl jako vy.“ Jak by mi po všech bojích mohl odmítnout pro mou vlast právo na život ve cti? Sen našich dobrovolníků se splnil – v případě německého vítězství si jejich zásluhou mohl být národ, jenž zastupovali, jist slavným zmrtvýchvstáním a novou velikostí.

Po vítězství Spojenců toto obrovské čtyřleté bojové nasazení, obětí padlých a kalvárie těch, co přežili, ztratily dočasně na významu.

Dnes se celý svět poraženým posmívá. Naši vojáci, ranění i invalidé byli odsouzeni k smrti nebo jsou zavřeni v potupných táborech či věznicích. Nikdo na nic už nebere ohled – ani na vojenskou čest, ani na naše rodiče, ani na naše domovy.

*) Valonsko (francouzsky *Wallonie*) je autonomní oblast v jižní Belgii s francouzsky (valonsky) mluvícím obyvatelstvem. Frankové tímto slovem označovali cizince, původně Kelty, později více či méně romanizovanou populaci zemí od Dácie až po Británii. Jako označení území se slovo před rokem 1858 nepoužívalo. (Pozn. nakl.)

Ale nepřízeň nás nezdolá.

Velké činy nejsou nikdy vykonány zbytečně. Ctnosti zrozené z bolesti a sebeobětování jsou silnější než nenávist a smrt. Dříve či později zazáří jako slunce vycházející z hluboké noci.

Budoucnost půjde ještě dál. Velkému hrdinství vojáků na východní frontě za 2. světové války vzdá nejen hold, ale uzná, že pravda byla na jejich straně; pravda v negativním smyslu, protože bolševismus znamená konec veškerých hodnot; a pravda v pozitivním smyslu, protože sjednocená Evropa, za níž bojovali, je jedinou – a možná poslední – možností přežití našeho krásného, starého kontinentu, útočiště lidského snažení a něhy, který je však smrtelně znetvořený, rozdrobený a rozervaný.

Možná, že přijde den, kdy lidé budou hořce litovat porážky obránců a budovatelů Evropy v roce 1945.

Ale než k tomu dojde, chceme vylíčit pravdivě jejich hrdinské činy, popsat, jak bojovali celým svým srdcem a jak trpěli.

V epejeji belgických dobrovolníků – jedné ze stovek jednotek – znovu ožije celá ruská fronta zářivých dnů velkých vítězství a ještě pohnutějších dnů velkých, fyzicky neodvratitelných porážek, s nimiž se však vůle odmítala smířit.

Tam v dálce, v nekonečných stepích, žili muži.

Přátelsky či nepřátelsky nakloněný čtenáři, dovol, ať znovu ožijí; žijeme v době, kdy najít opravdové muže není snadné, a tito jimi byli až do morku kostí, uvidíš.

Léon Degrelle

UPÁD DO UKRAJINY

Dvacátý druhý červen 1941 začal jako každá pěkná letní neděle.

Roztržitě jsem otočil knoflíkem u rádia. Náhle mě slova upoutala. Vojska třetí říše překročila evropskou hranici SSSR!

Polské tažení v roce 1939, tažení do Norska, Holandska, Belgie a Francie v roce 1940, jugoslávské tažení a tažení do Řecka na jaře roku 1941, to byly pouhé přípravné operace či chybné kroky. Teprve teď začínala opravdová válka, ta, v níž půjde o budoucnost Evropy a celého světa. V této válce už nešlo jen o hranice nebo zájmy. Toto byla válka náboženská. A jako všechny náboženské války bude nelítočná.

Říše dlouho obcházela jako kočka na číhané, než poslala do stepi své tanky.

Národněsocialistické Německo na tom bylo v roce 1939 jako nikdy předtím. Vzchopilo se však za burácení takových hromů a blesků i oslepujících záblesků divokých bouří, že se celá Evropa, ba i celý svět chvěly. Kdyby se všichni jeho západní nepřátelé vrhli do Porýní a Porúří a současně se do východního Pruska a na Berlín valily nekonečné zástu-

py Sovětů, hrozilo by Hitlerovi vážné nebezpečí zardoušení. Rád opakoval, že Vilém II. prohrál 1. světovou válku, protože se mu nepodařilo odvrátit boj na dvou frontách. Sám však půjde ještě dál. V troskách berlínského reichstagu bude možno jednoho dne potkat bok po boku nejen Skoty a mužiky, ale i černochoy z Harlemu a divoké Kirgizy z asijských pouští.

V srpnu 1939 v předvečer polské exploze se Hitlerovi podařilo na poslední chvíli zardoušení vyhnout.

Stalín měl s národními socialisty nevyřízené účty a jeho spolupráce s „demokraciemi“ se tedy zdála předem zajištěna. Londýn a Paříž vyslaly k sovětskému carovi s velkým halasem vojenské mise. Hitlerovi se mezitím podařilo v naprosté tajnosti smyčku uvolnit.

Stalín chytračil stejně jako Hitler. Bylo zcela v jeho zájmu, aby se plutokratické demokracie i národní socialismus samy vyčerpaly. Byly jeho nepřáteli. Čím budou slabší, tím snazší bude mít nakonec komunismus práci. Stalin jednal jako prohnáný Asiat a vůdce mezinárodní bandy, jistý si svými muži. Mohl okázale uzavřít spojenectví s třetí říší. Komunistická disciplína byla na celém světě absolutní.

Důsledky této mimořádné solidarity byly patrné okamžitě. Oficiálním důvodem rozpoutání světové války bylo napadení Polska Hitlerem. Stalin udělal totéž o dva týdny později. Ale nikdo ze Spojenců se neodvážil nic namítat.

Sovětský vůdce přitom vrazil vrávorajícímu Polsku nůž do zad. On tak mohl učinit bezrestně. Připojil k SSSR více než třetinu polského území. Vyhlásit válku sovětské vládě se ovšem Spojenci neodhodlali.

Toto morální a vojenské selhání dodalo komunistickým hordám roztroušeným po celé Evropě neotřesitelnou sebedůvěru. Mají ze Stalina strach! Ustupují mu! To, co nebylo možno tolerovat Hitlerovi, Sovětům prošlo!

„Demokracie“ spolky urážky i hořké pilulky a odhodily morálku i zásady, protože se bály, aby Stalin neupevnil své spojenectví s třetí říší. Obávaly se pečlivě připravených sabotáží ze strany komunistických stran v jednotlivých zemích Spojenců, na nichž se možná už pracovalo. Jako vždy zvítězily určité zájmy nad všemi ostatními důvody.

Ve skutečnosti trvala takzvaná „spravedlivá válka“ jen čtrnáct dní. Od září 1939 měli Spojenci na mysli jediné – nepopudit SSSR a usmířit se se Stalinem, a to navzdory tomu, že napadl jejich polského spojence.

Stalín mohl rozšířit svůj diktát, připravit o samostatnost Estonsko, Lotyšsko a Litvu, ukrást Rumunsku Besarábii. Důležité bylo jediné – aby Rusům nic nebránilo změnit tábor.

Za necelé dva roky k tomu došlo.

V roce 1939 a 1940 vyhrálo Německo válku v Polsku, Norsku a na Západě. Ale již přes pět set dnů bojovalo o to nejpodstatnější – o vítězném vylovení na anglické půdě.

Anglie se zase v roce 1941 nebyla schopná znovu uchytit na evropském kontinentě. Churchill mluvil o několikasetleté přípravě.

Stalin měl tudíž volnou cestu. Volnou ve směru na třetí říši. A především na Balkáně.

Hra byla stále riskantnější.

Němci šikovně posouvali své pěšce na Bukurešť, Sofii, Bělehrad. K definitivnímu obratu došlo v březnu 1941, kdy Jugoslávie provedla tu nerozváznost, že zrušila pakt s třetí říší týden po jeho uzavření. Sověti, tajní strůjci celé operace, viděli dál, než mladý král Petar, figurka v rukou britské špionáže, a otevřeně telegrafovali jugoslávské vládě své sympatie*).

Jistě, německé tanky převálcovaly Bělehrad, Sarajevo, Soluň a Atény během dvou týdnů; parašutisté maršála Göringa obsadili ostrov Krétu. Ale roztržka mezi Němci a Sověty byla zřejmá. Od této chvíle vzalo spojení s říší za své. Sovětům přineslo vše, co od něj Stalin mohl očekávat: pěkně krvavý kus Polska, tři pobaltské republiky, významné pozice ve Finsku a překrásnou Besarábii.

Hitlerův citrón byl vymačkáán do poslední kapky. Přišel čas začít ždímat další – demokratický – citrón. Dnes víme, jakou šťávu nakonec Sověti z tohoto citrónu v roce 1945 získali: obsadili území, na němž žilo dvě stě miliónů Evropanů a Asiatů, Rudá armáda se usadila v Durynsku, na Labi, u Lübecku, v Petsamu, Mandžusku, Koreji a na Kurilských ostrovech!

Po jugoslávském obratu, Molotovových požadavcích na Balkáně a sovětských vojenských přípravách na jaře 1941 už nebyl Hitler na pochybách, o co Sovětskému svazu jde. Čím déle bude čekat, tím hůře se mu bude útok odrážet. Ve snaze soustředit své síly na Východ se prozatím vzdal plánu na invazi do Anglie. Různými prostředky se snažil nalézt mírové urovnání konfliktu mezi Německem a Velkou Británií. Jenže bylo příliš pozdě. Angličané už nebyli ochotni utkáni skrečovat – jednou se začalo, tak se hraje dál.

Všechny země už dva roky chladně kalkulovaly podle tisíciletého zákona národních zájmů a egoismu.

*) Ačkoliv Degrelle zdůrazňuje sovětskou roli v komplotu proti zákonné jugoslávské vládě, není dnes pochyb, že v organizování puče hráli daleko důležitější roli tajní (i méně tajní) agenti Velké Británie a Spojených států, včetně „divokého Billa“ Donovanova, prvního náčelníka Úřadu strategických služeb (OSS). (Pozn. nakl.)

Nakonec všude dospěli k naprosto stejným závěrům.

Bylo jen otázkou času, kdy Rusové, obratně popichováni Angličany, na nové lákavé návnady zaútočí. Němci cítili, že karty jsou rozdány, a šlo jim jen o to Rusy předejít. Dne 22. června 1941 začal boj na život a na smrt mezi národněsocialistickým Německem a sovětským Ruskem. Na Východě ve skřípajícím písku stepí spolu zápasily dva imperialismy, dvě náboženství, dva světy.

Anglie, kterou od Evropy odděluje moře a jejíž bohatství se z větší části nacházelo v dalekých zemích, možná neodhadla přesně, o jak důležitý souboj jde. Její reakce byla diktována víc okamžitým zájmem – zachránit ostrovy – než budoucností Evropy v případě, že by Sověti jednoho dne zvítězili.

Naproti tomu pro nás, národy na evropském kontinentě, to byl rozhodující boj.

Kdyby vyhrálo národněsocialistické Německo, ovládlo by na Východě zemi zaslíbenou, z boku s ním sousedící a přímo s ním spojenou železnicemi, řekami a kanály, zemi, kam by mohlo šířit svůj organizační talent a výrobní schopnosti. V plné slávě obnovená velká říše německá s pozoruhodným sociálním zázemím a pohádkovými zeměmi, táhnoucími se v jednom bloku od Severního k Černému moři a k Volze, by představovala takovou koncentraci moci, byla by tak přitažlivá a nabízela by dvaceti národům, které se tísní na starém kontinentě, takové možnosti rozkvětu, že by se tato území stala základem nezbytně nutně se vytvořící evropské federace, o níž se pokoušel Napoleon, již promýšlel Renan a opěvoval Victor Hugo.

Kdyby však vyhráli Sověti, kdo by se jim v Evropě po rozbití obrovské německé bašty ubránil? Vykrváčené Polsko? Chaosem zmítaný, prohnitý, obsazený a podrobený Balkán? Vylidněná Francie, schopná bránit se dvěma stům miliónům Asiatů a naduté, vítězstvím si jisté bolševické ideologii jen řečněním? Kouzelné a upovídáné Řecko a Itálie, jejichž chudé obyvatelstvo se lenošivě vyhřívá na sluníčku? Změť malých evropských států, které vznikly jako výsledek tisíc let trvající občanské války a z nichž žádný nezaplátí víc než sto tanků? Když Sověti říši porazí, bude to znamenat, že Stalin zalehne tělo Evropy neschopné se dál bránit a zralé ke znásilnění.

Jistě dojde k opožděné snaze ze tří čtvrtin posověštščenou Evropu zachránit. Včerejší spojenci dostanou strach, protože Sovětskému svazu už nebude stačit kořistit v sousedství. Sotva 2. světová válka skončí, začne natahovat své chtivé ruce k Tichému oceánu, Číně, Perskému

zálivu, Středozemnímu moři, Suezskému průplavu, ohrozí kolonie, suroviny, velké mezinárodní trusty.

Angloameričanům už nepůjde o to zachránit Evropu pro Evropu, budou se jen snažit udržet si na Západě odrazový můstek, který jejich imperialismu umožní bránit se imperialismu sovětskému, a v případě nutnosti i za cenu, že jednoho krásného dne promění tento odrazový můstek pomocí atomových bomb v jednu fenomenální horu sutin.

Nám, synům Evropy, šlo o přežití tohoto kontinentu.

Důvody rozpoutání války jsme posuzovali různě, cítili jsme lítost nad minulostí, naše země pocítovaly hořkost z cizí okupace, ale bez ohledu na uspokojení, nebo roztrpčení, které vyvolala léta 1939-1941 v různých evropských zemích, každý z nás chápal, že je v sázce osud celé Evropy.

Tak lze vysvětlit, proč náhle povstal bezpočet mladých mužů od Osla po Seville a od Antverp po Budapešť.

Neodešli ze svých milovaných domovů na Jutském poloostrově, v kraji Beauce, v Ardenách, v pustách, v Limbursku či v Andalusii proto, aby sloužili jen zájmům Německa. Odešli bránit nejvyšší, dva tisíce let starou civilizaci. Mysleli na baptisterium ve Florencii, katedrálu v Remeši, Alcazar v Toledu, zvonici v Bruggách. Nepočítaně jich padlo ne za berlínské úřady, ale za své staré, staletými okrášlené země a za společnou vlast, Evropu – Evropu Vergiliovu a Ronsardovu, Evropu Erasma Rotterdamského a Nietzscheho, Raffaelovu a Dürerovu Evropu, Evropu svatého Ignáce a svaté Terezy, Evropu Bedřicha Velikého a Napoleona Bonaparte.

Bez zaváhání zvolili mezi tisíciletou Evropou a záplavou Sovětů s jejich hrůzu vzbuzujícím rovnostářstvím, mezi Evropou a nájezdem divokých kmenů. Na všech stranách povstávali mladí muži. Blondatí obři ve Skandinávii a baltských zemích, maďarští snílci s dlouhými kníry, podsadití a snědí Rumuni, obrovští Chorvati ve fialových kabátech, sentimentální Italové s živou obrazotvorností, Španělé s očima jako uhel, posměvační Francouzi, Dánové, Holanďané i Švýcaři spěchali do boje za Evropu. Všechny národy byly u toho. Zapojilo se i několik Angličanů, Kanaďanů, Australanů, Jihoafričanů, Novozélandanů, všehovšudy asi padesát mužů, ale přece jen jich bylo padesát.

Tisíce Belgičanů vstoupilo podle jazyka, kterým mluvili, buď do vlámské, nebo do valonské legie. Vytvořili nejdřív dva pluky, později, v roce 1934, dvě brigády a ještě později, v roce 1944, dvě divize: divizi Wallonie a divizi Langemarck.

Jedním z těchto evropských dobrovolníků jsem byl čtyřicet šest měsíců i já. Se svými spolubojovníky jsem prožil nejhroznější a nejgrandióz-

nější epopej, pěšky za dva roky došel až na práh Asie, pak od Kavkazu ustupoval a ustupoval až do Norska, prošel euforií z ofenzív let 1941–1942 až k hořké slávě porážky a exilu, zatímco polovinu vykrváčené Evropy zaplavil žlutý příliv vítězných Sovětů.

Dobytá Ukrajina

V říjnu 1941 trvala cesta z Německa na ruskou frontu dva až tři týdny.

Projeli jsme Lvovem, kde se na tramvajích třepotaly žluto-modré ukrajinské vlaječky. Jakmile jsme vyrazili na jihozápad, uviděli jsme v kraji na vlastní oči, jak těžké vojenské porážky Sověti utrpěli. Podél silnic stály stovky převrácených obrněných vozů. Každá křižovatka byla vrakovištěm.

Stejná podívaná se nabízela asi půl hodiny, pak stopy boje zmizely. Byli jsme uprostřed nedotčené Ukrajiny, kde v nekonečných rozbahněných pláních stály stovky obrovských kup sena, dlouhých jako zepelíny.

V klidných vesnicích byla rozseta bílá nebo světlemodrá selská stavení s tlustými doškovými střechami. Každá chaloupka stála uprostřed třeshňového sadu s měděnými odlesky.

Zdi byly z mazaniny. Ale místní umělci vyřezávali do dřeva kolem malých okének naivní plastiky – hrdličky, květiny, šípy a festony. Řezbářská dílka i okenice byly natřeny pestrými barvami. Okna byla dvojitá, hermeticky uzavřená a mezi nimi byly asi na dlaň široká prkna, kde ve vatě ležely skleněné ozdoby, nabarvené pomeranče nebo rajčata z tmelu.

Tlustá děvčata s plochými lícními kostmi se otáčela před malými hospodářstvími. Dívky si na světlé vlasy uvazovaly modré nebo červené šátky. Na sobě měly vatované vesty, v nichž vypadaly jako laponští potápěči ve skafandru. Obuté byly jako kozáci a rázně se brouzdaly bahnem mezi hlučnými prasaty.

Vlak stával dlouhé hodiny uprostřed polí nebo před osamocenými domky. Kupovali jsme si kuřata a ta jsme pak vařili ve vroucí vodě z lokomotivy. Ukrajinské děti se přicházely pochlubit se svými německými úkoly. Na prvních stránkách v jejich sešitech stálo: „Stalín je největší muž na celém světě.“ Na posledních stránkách pak opatrným učitelem přeformulovaná a opravená věta: „Hitler je největší muž na celém světě.“ Nezdálo se, že by to té drobotině vadilo.

Podle některých věcí, s nimiž jsme se setkali, jsme si mohli udělat představu o tom, jak asi vypadalo vítězství v září a říjnu 1941 – vlaky odvážely do říše ohromné zástupy zajatců.

Na každé zastávce jsme se běhali dívat do vagónů. Užasle jsme pozoro-

rovali obry s šafránově žlutými, rozčuchanými vlasy a malýma, svítícíma kočičíma očima. Mnozí z nich byli Asiaté. V každém vagónu se jich tísnilo devadesát i sto.

Jednou v noci nás vzbudil strašný křik. Stáli jsme někde na nádraží. Vyběhli jsme a otevřeli dveře vagónu. Asiaté draví jako murény se rvali o kousky masa. A ty kousky, to bylo lidské maso! Celý vagón se pral o pozůstatky mrtvého Mongola, kterého si rozporcovali pomocí víček z plechovek od konzerv. Někteří zajatci se cítili při rozdělování ožizení, a proto ta rvačka.

Později jsme se dozvěděli, že stovky tisíc vestoje natlačených mužů cestovaly někdy až tři týdny, přičemž najíst zajatci dostávali, jen když se nějaké jídlo cestou objevilo. Než by umřeli hladem, mnozí Asiaté uvyklí životu v divoké stepi raději okousali žebra nějakého Kalmyka nebo Tatara. Na jednom nádraží jsem viděl několik zajatců, jak hloubí v zemi díru a vytahují červené kroučící se žízaly, dlouhé jako dlaň. Slupli je jako malinu. Ohryzky žízaložroutům poskakovaly se zřejmým uspokojením.

Jednoho rána jsme dorazili k řece Bug. V údolí byl stržen velký kovový most. Museli jsme si vzít všechny věci a šli se utábořit do města Pervomajsk.

Opět jsme mohli poslouchat zprávy. Postup nebyl tak zázračný, jak nám říkali zvelouni kolem kolejí. Naopak, německý tlak slábl. Moskvu Němci ještě neobsadili a Leningrad také ne; ani kolem Rostova se situace nevyjasnila. Optimismus byl ještě velký, ale tu a tam probleskovala jistá zdrženlivost. Němci v Pervomajsku dělali opatrné narážky na to, že divize vržené tisíc kilometrů od hranic Německa mají problémy.

Dívali jsme se na bahno a mysleli na moře bláta, které dělilo postupující armádu od jejích bývalých základen. Z Pervomajsku vedla silnice k Dněpru. Nákladní auta na ní zapadala až po nápravy. Bahno bylo černé a husté jako smůla. Nejspolehlivější motory se bezmocně zastavovaly.

Železnice se také skoro nedala použít. Od carských dob na tratě nikdo nesáhl. Vlaky se ploužily želvím tempem; koleje se vzdouvaly a propadaly jako na houpačce. Provoz byl slabý, přestože se kolejiště pilně rozšiřovala. Nutnost překládky dokončila dílo zkázy. Když člověk dojel k Bugu, musel sejít pěšky až dolů do údolí a opět vyjít nahoru po několik kilometrů dlouhé rozbahněné cestě. Měl přitom pocit, že jde korytem řeky, voda tu sahala až po kolena.

Veškerá pomoc jižní armádě se na druhou stranu řeky dostávala stejným způsobem, mosty byly rozbité.

Německá armáda se vrhla na Východ nebezpečně rychle.

Tato smělá operace rozhodně měla šanci na úspěch, to by však válka

byla musela velice brzy skončit. Vítězná vojska by si pak na místě nějak provizorně pomohla. Odpočaté ženijní vojsko by během několika měsíců vybudovalo komunikace v zázemí, opravilo železnici a postavilo mosty; nebylo by došlo k nijak dramatické situaci.

Jenže válka pro Německo bohužel neskončila tak rychle, jak velení předpokládalo. Divize se ještě snažily o postup kupředu, ale podzimní lijáky step úplně rozbahnily. Nezbytná munice, benzín a posily týdny bloudily rozvráceným Ruskem.

Bojující armáda je bezedná. Blížila se zima. V roce 1812 došel Napoleon ve stejném období k smutnému rozhodnutí, že z Moskvy musí odtáhnout.

Německá vojska v Rusku zůstanou.

Avšak tentokrát nepůjde o předsunuté postavení jako v případě tažení císaře všech Francouzů, ale o frontu dlouhou tři tisíce kilometrů a táhnoucí se od Bílého moře k Černému.

Když jsme hleděli na prázdná nádraží, přerušené mosty a nákladní auta uvízlá v bahně, museli jsme stále myslet na ty statisíce vojáků hluboko v ruském vnitrozemí, na něž čeká něco, o co se Napoleon ani neodvážil pokusit: měli se udržet uprostřed stepi navzdory všemu – s nepřítelem před sebou, pustinou za sebou, sněhem snášejícím se z nebe a mrazem nahlodávajícím těla i morálku.

Měli jsme nicméně natolik důvěru ve schopnosti německého vrchního velení, že jsme tyto úvahy nijak přehnaně nerozváděli. Válka přece mohla skončit, ještě než nastane opravdová zima. Jistě se tentokrát počítalo jako obvykle se vším.

Dostali jsme se přes zatopené údolí Bugu a nastoupili do jiného konvoje. Přes den byla krajina klidná. Ale v noci se na vlaky střílelo. Podél trati jsme ráno viděli ležet mrtvoly sovětských vojáků. Pokoušeli se o izolované akce. Jejich zkroucená těla vězela v dlouhých fialových vojenských pláštích.

Přituhlo. Při ranních zastávkách konvoje jsme museli rozbíjet led v příkopech, abychom se mohli umýt.

Již sedmáct dnů jsme se tlačili po čtyřiceti ve vagónech. Brzy ráno 2. listopadu jsme dorazili k velkým protitankovým zákopům, zejícím v nazrých kopcích.

Vystoupili jsme z vlaku. Procházeli jsme kolem nekonečných zuhelnatělých továrních zdí. Pak se před našima očima náhle objevil nádherný, obrovský, zářivě modrý tok zalitý sluncem. Byl to přes jeden kilometr široký Dněpr.

Dnepropetrovsk

Mezi Haličí a Dněprem se moc nebojovalo. Jakmile se podařilo obsadit Lvov, zpečetil boj o obklíčení Balty osud nádherné rovinaté Ukraji-

ny, země tisíců třeshňových sadů, plně kukuřice, obilí a velkých modrobílých měst. Německé tanky pak bez dalších incidentů dorazily až k Dnepropetrovsku.

Bitva o město byla krutá. Na hřbitově u nádraží zůstalo přes šest set německých hrobů. Celé ulice byly zničeny požárem. Ale město ještě vypadalo hezky. Třída Karla Marxe, okamžitě přejmenovaná na třídu Adolfa Hitlera, byla široká jako pařížské Champs-Élysées a táhla se donekonečna.

Válka se nyní přesunula na druhou stranu řeky. Když německá vojska vstoupila do hustě obydlených čtvrtí, byla její poslední fáze spíš pitoreskní než děsivá: podél stružek, jimiž proudem teklo tři sta tisíc litrů vodky ze sudů, které ustupující bolševici prorazili, leželi úplně opilí ochlastové. Opilci chlemtali alkohol přímo z bláta; pak štestím bez sebe čekali vleže a s vystrčenými pupky na příchod uchvatitele.

Stalinský režim v Dnepropetrovsku hodně stavěl.

Když jsme se dostali na předměstí, udělalo to na nás nejdříve patřičný dojem. Viděli jsme velké krychlové stavby proletářských domů, které vybudovali Sověti. Vypadaly moderně. Budovy byly obrovské a bylo jich hodně. Komunismus nepopíratelně pro lid něco udělal. Rolníci žili v bídě, nicméně se zdálo, že alespoň dělníkům nová doba přinesla zlepšení.

To ale člověk nesměl tyhle domy navštívit. V Donecké uhelné pánvi jsme setrvali půl roku. Mohli jsme po libosti ověřovat to, co jsme zjistili hned po příchodu do Dnepropetrovsku. Tyto zdálky tak působivé stavby byly jeden velký podvod a jejich smyslem bylo obalamutit zákazníky Inturistu a diváky v kinech při týdenících.

Jakmile přišel člověk k těmto domovním blokům blíž, zvedl se mu žaludek z pachu bahna a výkalů linoucího se z močálu, který každou budovu obklopoval. Prostor kolem domů nebyl vydlážděn ani vysypán štěrkem nebo sutí. Kralovalo tu jako všude jinde ruské bahno. Dešťová voda se sváděla přímo na zem. Od krajů okapů volně visely nikam nevedoucí roury a chrlily kamsi dolů záplavy vody. Všude byly oprýskané, drolicí se zdi. Používalo se naprosto nekvalitního materiálu. Všechny balkóny odpadávaly. Betonová schodiště byla ošoupaná a vyšlapaná. A to ty domy stály teprve pár let.

Na každém poschodí byl určitý počet vápnem vybělených bytů, vybavených miniaturní kuchyňkou společnou pro několik rodin. Dráty elektrického vedení visely po zdech jako girlandy. Zdi byly z mazaniny, a jakmile se někdo pokusil do nich zatlouci hřebík, praskaly.

Voda tu obvykle netekla. Dělničtí obyvatelé bytů neuměli používat hygienická zařízení a vykonávali potřebu v okolí domu. To se tak proměnilo v jednu ohromnou žumpu. V zimě výkaly zmrzly, ale jakmile se oteplilo, zase roztály a zamořovaly vzduch zápachem. Tyto byty byly

vlastně ještě nepohodlnější než ubohé chalupy, v nichž na nejúrodnější půdě v Evropě živořily milióny ukrajinských rolníků ve strašné bídě – vesničané chodili v halenách a dřevěnými lžicemi nahrubo vydlabanými z polínek jedli z jedné mísy.

Sedmdesát pět procent našich vojáků pracovalo v civilu manuálně. Mnozí z nich kdysi uvěřili sovětské propagandě. Teď tu ohromeně zírali na zaostalý a vysílený ruský proletariát. Kroutili hlavami. Museli se podívat dvakrát, aby uvěřili.

Hitler se pustil do nebezpečného pokusu. Kdyby byli Rusové skutečně dokázali pro dělnickou třídu udělat něco velkého, statisíce zmobilizovaných německých pracujících, poslaných na východní frontu, by byly měly možnost nebezpečného srovnávání.

Teď však každý Němec naopak vzpomínal na hezká dělnická obydlí v říši, na jejich pohodlí, rodinnou zahrádku, lidové kliniky a porodnice, rekreaci a placené prázdniny a nádherné plavby kolem Skandinávie i ve Středozezemním moři. Vzpomínal na svou ženu a děti – veselé, zdravé, dobře oblečené; díval se na ruský národ v hadrech, na chudé chalupy a žalostně chatrné dělnické byty a činil zcela jasné závěry.

Ještě nikdy neabsolvovalo podobnou studijní cestu tolik pracujících.

O čtyři roky později došlo ke srovnávání v opačném směru: sovětsští vojáci kradli v celé východní Evropě hodinky, šperky a oblečení a reptající se vraceli do SSSR; komfort v nekomunistických zemích je překvapil a dělalo se jim zle z jejich „ráje“ dřevěných lžic, odrbaných šatů a rybníků odpudivých výkalů kolem kasárenských domů.

Za tři dny přišel rozkaz k dalšímu pochodu. V posledních nočních hodinách jsme přešli na levý břeh Dněpru a dostali se do oblasti bojů.

V šest hodin večer se naše legie shromáždila na plošině nad řekou. Hlasitý zpěv řeky se nesl až k nám. Vystoupil jsem z řady a ještě jednou svým spolubojovníkům zopakoval, jaké povinnosti mají jako Evropané, vlastenci a revolucionáři. Zmocnilo se nás zvláštní dojetí. Komu z nás se podaří zase se přes řeku vrátit?

O půlnoci jsme zformovali své řady.

Provoz po třináct set metrů dlouhém dřevěném mostě přes Dněpr vedl jen jedním směrem. Most byl na několika místech sovětským dělostřelectvem a letectvem přerušen. Úzkou lávku, jediné spojení s jižní frontou, chránila silná přehradní palba zbraní protivzdušné obrany. Černá hladina řeky kvetla stovkami obrovských ker, které vypadaly jako legendární lotosy. Z vody trčely kostry potopených člunů.

Přidali jsme do kroku. Byli jsme dojatí a mlčeli jsme. Dorazili jsme na schůzku s válkou.

Bahnitá fronta

Kdo si neuvědomí, jak důležité bylo v problému Ruska bahno, nemůže pochopit, co se po čtyři roky na východní frontě dělo. Ruské bahno nepředstavuje jen bohatství, jímž se step obrozuje, ale i její obranný prvek. Je to dokonce účinnější obrana než sníh a mráz.

Nad mrazem lze zvítězit, kupředu se dá postupovat i při čtyřiceti stupních pod nulou. Ruské bahno je nepřemožitelné. Nic se přes ně nedostane, člověk ani technika a materiál. Vládne ve stepi několik měsíců. Podzim a jaro probíhají v jeho znamení. A i během těch několika letních měsíců, kdy pole v ohnivém slunci rozpukají a obilí polehne, přicházejí každé tři týdny prudké bouře. Bahno se strašlivě lepí, protože půda je mastná. Celá země je prostoupena mazutem. Voda se neprosákne a zůstává stát. Hlína se lepí na nohy lidí i zvířat.

Už když jsme v říjnu vystoupili u řeky Bug z vlaku, překvapil nás pohled na nákladní vozy zapadlé v načernalém blátě. Ale dokud jsme sami nevstoupili do ukrajinské bažiny, nedocenili jsme patřičně, o co jde.

Z Dnepropetrovsku vlaky dál nejezdily. Mosty byly strženy. Koleje vyletěly do povětří.

V říjnu 1941 se německá armáda přehnala celou Doneckou oblastí jako s větrem o závod a nechala za sebou rozlehlé území. Jakmile začalo pršet, proměnilo se toto území v mrtvou, prakticky neproniknutelnou zónu. Jednotky vystřelené jako šíp musely celé týdny bojovat, přičemž od Dnepropetrovsku je dělilo tři sta kilometrů dlouhé moře bahna.

Stačilo čtrnáct dnů a Stalin by byl katastrofě neunikl. Kdyby slunce svítilo o čtrnáct dnů déle, mohl k vítězům dorazit celý konvoj. Stalina zachránilo před neodvratnou porážkou vysoce účinné lepidlo, díky němuž dosáhl toho, na co jeho armáda ani technika nestačily.

Hitler rozdrtil milióny sovětských vojáků, zničil jim letectvo, dělostřelectvo i tanky, ale byl bezmocný proti lijáku padajícímu z nebe, proti té obrovské olejovité houbě, v níž uvízly nohy jeho vojáků, kola jeho nákladních vozů a pásy jeho tanků. Cestu největšímu a nejrychlejšímu vítězství přehradilo bahno, prostě bláto, obyčejné prastaré bláto, neproniknutelné, mocnější než všichni stratégové, zlato, rozum i lidská hrdost.

Naše legie dorazila na Ukrajinu v okamžiku, kdy bylo nutno se tomuto nepříteli postavit.

Byl to neslavný, vyčerpávající a ohlupující boj. Boj, který se nám protivil a vrátil odvahou tisícům sovětských vojáků, které německé tanky před dvěma či třemi týdny rozehnal.

Nejdřív si mysleli, stejně jako Francouzi v červnu 1940, že je po všem. Vše tomu nasvědčovalo. Poschovávali se, protože měli strach. Zapršelo. Z okraje topolových hájů nebo z doškových střeš chalupek, kde se ukrývali, náhle uviděli, že ta skvělá německá armáda, která na ně udělala takový dojem, vlastně není neporazitelná. Její kamióny i tanky byly vyraženy z boje. Slyšeli řidiče u motorů bezmocně klít. I motocyklisté měli smůlu – nedařilo se jim vyprostit zabředlé stroje a plakali vztekem. Rozprášeným sovětským vojákům se pomalu vracela sebedůvěra.

Tak se zrodila jejich obrana. Z oddechu, který jim poskytlo bláto, a z pohledu na zranitelnost německých vojsk, neporazitelných ještě před několika týdny, když se sluncem valily jejich fantastické obrněné kolony.

Bláto bylo zbraň. A přibude k němu sníh. Stalin se mohl spolehnout na spojence, kteří ho nic nestáli. Půl roku se teď nic rozhodujícího nestane. Dostal šestiměsíční odklad – když už byl málem odpískán. Stačí, když do května 1942 zadrží německé síly, vyčerpané živly a toužící po jediném: přečkat zimu v klidu. Německým divizím za zády se již organizovali partyzáni a doráželi jako bahenní komáři – rychle zaútočit, bodnout a hned pryč.

Snili jsme o slavných bojích. Měli jsme však poznat skutečnou válku – strašnou únavu, bahno, do něhož zapadala těla, odporné brlohy, nekořečné pochody, noci plné vody a skučící vítr.

Přijeli jsme na frontu, právě když skončila letní ofenzíva, Hitlerova armáda se topila v obludných močálech, zpoza každého lískoví se vynořovali partyzáni a všude číhaly jejich pasti.

Právě proti nim nás nasadili, když jsme odešli z Dnepropetrovska. Fronta byla teoreticky dvě stě kilometrů za Dněprem. Ve skutečnosti byla padesát metrů od silnice. Několik kilometrů od Dněpru se v jehličnatém lese po obou stranách řeky Samary usadili partyzáni. V noci pak v okolí létaly do povětří mosty, umírali osamocení vojáci, vzplálo deset záhadných požárů. Toho večera, kdy jsme dorazili do velkého dělnického města Novomoskovsk, shořela garáž s devadesáti nákladními vozy wehrmachtu. Oheň ozařoval celý kraj.

Těmto zákeřným útočníkům bylo třeba se bránit a zlikvidovat je. Naše legie obdržela rozkaz odebrat se na západní, jihozápadní a jižní okraj lesního masívu hemžícího se nepřáteli.

Đábelskou zkouškou byla už nutnost dostat se přes pás bahna kolem lesa; každý metr bahnitého terénu představoval námahu a utrpení.

Krajina se utápěla v hustém šeru plném vody. Nikde nezabliklo ani světélko z nějakého stavení. Neustále jsme v bažinách padali, přičemž nám vždycky vypadla zbraň a pak jsme ji museli po hmatu hledat. Voda nám sahala až do půli stehen. Jámy byly natolik nebezpečné, že jsme se museli držet po třech, aby bylo možno včas zachytit toho, kdo se náhle propadl.

Dvacet hodin nám trvalo, než jsme ty pekelné kilometry urazili. Po pádech jsme vstávali mokří od hlavy k patě. Veškeré vybavení, veškerá bagáž zůstaly ve vodě. Konečně jsme se svalili v několika opuštěných chalupách. Rozdělovali jsme nouzové ohně ze slámy a proutí z příček. Museli jsme se svléci. Celí jsme byli pokrytí hniječím, lepkavým bahnem a kůži měli šedivou jako tuleni.

Dlouho jsme se třeli senem ve strašlivém puchu a nazí jako adamité jsme v oblacích štiplavého kouře čekali na rozednění.

Takto, jako obojživelníci, bojovaly stovky tisíc vojáků na tři tisíce kilometrů dlouhé, bahnité frontě.

S neklidem v duši a tělem zbaveným vší síly jsme se museli postavit nepříteli před námi, za námi i po obou stranách.

Bláto otravovalo duše. Ti méně silní nevydrželi a podlehli. Jeden náš spolubojovník padl naznak do močálu s roztržštěnou hlavou, a to jsme byli teprve na začátku. Ztratil odvalu a střelil se do úst.

I země se umí bránit a stará ruská země, pošlapaná nepřitelem, použila svých odvěkých zbraní; bránila se a mstila se.

Mstila se už onoho mokrého podzimu 1941, když jsme se dívali na louži nafialovělé krve stojící na černém, hladkém a neproniknutelném bahně.

Jedna vesnice

Vesnicí Karabinovska, kde jsme skoro tři měsíce odráželi partyzány, procházela jako všemi ruskými vesnicemi nekonečná, padesát metrů široká, venkovská cesta, po stranách lemovaná chalupami, ploty, prkenými ohradami a třešňovkami.

Nízké chatrče, krčící se pod tlustými rákosovými střechami, byly všechny skoro stejné. Lišily se jen barvou vápna. Vcházelo se do temné předsíňky nebo přímo do společné místnosti. Člověka ovanul těžký vzduch, pach špíny, rajčat, dechu a moči mláďat, která v zimě spala pohromadě s lidmi.

Rusové v zimě prakticky neopouštěli lavici a rozviklané stoličky v chalupách. Rodiče vycházeli, jen aby opatřili prase, krávu nebo vola na druhé straně stavení. Vraceli se s nákladem kukuřičných nebo slunečnicových stvolů a tím topili v peci.

Pec byla mnohoúčelová: plnila funkci sporáku, ústředního topení i postele pro celou rodinu. Byla to mohutná krychle z cihel a mazaniny, nabílená vápnem. Zabírala třetinu až polovinu místnosti, měla dva stupně a sahala půl metru pod strop. Do ohniště se dvakrát třikrát denně přikládala otep rákosu nebo klestí. Večer vylezla celá rodina na horní plošinu kamen. Otec, matka a děti spali zkrouteni jeden přes druhého přímo na teplé mazanině, přikryti starými hadry a několika červenými peřinami, z nichž čouhala jen řada bosých nohou, plochých a osmahlých. Děti trávily šest sedm zimních měsíců nahoře na peci jako opičky sedící na kolovrátku. Oblečeny byly pouze v košilce do půl těla. Byly špinavé a uvřískané. Teklo jim z nosu. Dětská úmrtnost byla v Rusku obrovská. K nemilosrdné selekci docházelo odzdola.

Jeden kout chalupy zdobily ikony. Některé z 15. a 16. století byly mimořádně krásné. Pozadí na těchto miniaturách bývalo kouzelné – zelenobílé zámky, ladně poskakující zvěř. Ikony nejčastěji představovaly svatého Jiří, jak probodává draka, vousatého a dobrotivého svatého Mikuláše nebo snědou Panenku Marii s mandlovýma očima a Ježíškem v náručí ve stylu italských naivistů.

Ikony trůnily uprostřed zelených nebo růžových papírových girland. Vesničané se křížovali, kdykoliv kolem nich procházeli, třeba dvacetkrát denně. Někdy vlastnili i staříčkou modlitební knížku, celou otřepanou a špinavou, z níž večer velice zaníceně předčítali v komíhavém světle olejové lampičky několik stránek.

Lidé se nikdy nehádali a jejich modré či modrozelené oči zasněně hleděly do dále.

Chalupa byla plná rostlin. Měly velké lesklé listy, byly dva metry vysoké a sahaly skoro až do stropu. Díky nim ty smrduté brlohy připomínaly džungli.

V chalupě byl také chlív pro zvířata.

Milióny bohatých vesničanů, kulaků, byly už dávno pryč na Sibiři. Měli se tam učit pohrdat statky tohoto světa. Těm, kteří deportacím unikli, stačila jedna hnědka, jedno dvě prasata, tucet slepic a pár holubů.

To byl veškerý jejich majetek. Žárlivě si ho střežili. Proto také, jakmile přišly první mrazy, brali k sobě do jediné místnosti celé rodiny i telata a podsvinčata.

Kolchoz, v němž všichni povinně sloužili režimu, pohltil prakticky veškeré obilí, kukuřici a olej, které se v dané oblasti urodily. Díky tomuto okrádání mohl Stalin vyrábět tanky a připravovat světovou revoluci. Odevzdaným rolníkům s nevinnýma očima, zbaveným vší vůle, nezbylo než večer smutně spolykat mísku brambor s cibulí a pomodlit se před ikonami.

Podzim končil. Ze vzduchu se vytrácela vlhkost. Večer bylo sucho. Bláto během několika dnů ztvrdlo. Pak sněžilo. A mrzlo. To byl začátek velké ruské zimy. Na keřích se třpytily tisíce vloček. Obloha se zbarvila modře, bíle a lehce dozlatova. Nad vrбами u rybníků slabě svítilo slunce. Jednoho rána se k nim vydali všichni lidé z vesnice.

Ve velkých rybnících rostly spousty třímetrového rákosu s hnědými a růžovými vršky, trčícími k nebi jako kopí. Šedé stvoly pevně sevřel led. Vesničané zkoušeli, jestli je už černý led s popraškem sněhu unese. Unesl.

Všichni si došli pro srpy a kosy.

Byla to zvláštní sklizeň. Celá vesnice ve studeném listopadovém slunci kosila vysoký rákos – jako když v červenci sekali obilí. Rákos dávali na střechy svých světlých chalup.

Rákos padal v nádherných vlnách. Hejna malých tlustoučkových vrabčáků štěbetala a poskakovala na břehu. Za tři dny byly rybníky posekané. Pak se celá vesnice zase vrátila domů a všichni se zavřeli na zimu.

Bylo načase někde se zakopat. Do mazaniny se občas zaryly kulky a tu a tam ulomily větvičku v třešňovém sadě.

II

ZIMA U DONECKÉ OBLASTI

Sovětští partyzáni vytvářeli zcela speciální vojenská uskupení.

Nebyli nikde. Ale naráželi jsme na ně všude. Jejich hlídky příkrčené v lesíku, kupce sena či ve střešním vikýři chalupy pozorovaly tiše celý den každý krok nepřítele. Sledovaly skladiště, techniku, místa, kde byl provoz, postup ženijních prací.

Následující noci pak vyletěl do vzduchu most a shořely nějaké kamióny. Z jednoho svahu se střílelo. Běželi jsme tam. Pozdě. V okolí jsme našli starou kožešinou ušanku a otisk válenky. Nic víc. Les uprchlíky pohltil a nevydal ani hlásek.

S pouhou jednou rotou jsme měli krýt několikakilometrový úsek hlavní silnice z Dnepropetrovsku do Stalina, hlídat kilometry dlouhý okraj lesa. Od naší vesnice jej oddělovaly dva kilometry pahorkaté stepi, kde se ve větru třepetal několik křovisek.

Naše stanoviště byla tři sta metrů za chalupami. Stáli jsme na hlídce s bílými nosy a rozpraskanýma rukama. Kousavý chlad sílil. Neměli jsme vůbec žádnou zimní výstroj.

Nestačilo jen číhat v okopech. Rusové se v noci vždycky proplížili tiše jako kočky mezi našimi stanovišti. Jakmile prošli, mohli páchat zlo

po libosti. A tak polovina mužstva musela patrolovat na pastvinách od vesnice až k lesu.

Schovávali jsme se v příkopech plných sněhu, natahovali uši po větru a pátrali po sebemenším znamení života.

Padali jsme do zasněžených jam. Po nekonečných hodinách bez pohybu jsme cvakali zuby. Vraceli jsme se zmrzlí na kost. Z našich promrzlých zbraní se pak u ohňů ze slunečnicových stvolů ještě dlouho kouřilo.

Borový les jsme svírali každým dnem úžeji.

Dvakrát jsme pronikli hluboko do lesa. Sníh skřípal. Všude jsme nacházeli otisky válenek. Ale nepohnula se ani jedna větvička. Nepřítelů ani jedna kulka. Partyzánská válka, to jsou zákeřné výpady. Regulárnímu boji se vyhýbá.

Vpravo od nás se německá vojska také dostala do kontaktu s nepřitelem. Za mrazivých večerů zářících hvězdami se na zlatém pozadí odrážely černé kostry hořících chatrčí. Rudí se pokoušeli vymanit se z obklíčení naším směrem. Leželi jsme ve sněhu a vyprazdňovali zásobníky samopalů dávku po dávce. Svítící střely vylétly jako hrst květů. Hodinu křížovaly tyto ohnivě šípy step. Rusové vycítili, že překážka je nezdolná a vrátili se zpět do svých utajených nor.

Na severozápadním okraji lesa na pravém břehu Samary vybudovali rudí solidní bunkry.

Řeka byla zamrzlá.

Mužstvo dostalo rozkaz zaútočit na nepřátelské pozice.

Sotva se vojáci přiblížili k vodnímu toku, dostali se do ostré palby. Útočili v těžkých podmínkách, kdy se museli nekryti dostat přes dvacet pět metrů hladkého ledu. Měli jsme tenkrát krvavé ztráty. Ale bunkry padly, rudí zůstali ležet ve sněhu nebo se dali na útěk.

Ruská zem přijala naše mrtvé. Kolik dalších ještě padne v mrazu, blátě či pod zlatými slunečnicemi v Donecké oblasti a na Donu, na Kavkaze a v Estonsku! První růžové skvrny, jež jako okvětní plátky pokryly sníh u Samary, však byly čisté a nezapomenutelné jako první dárek, první šelky a první slzy.

Hroby jsme museli opustit. Nyní jsme se měli vydat na nejzazší výběžek fronty a tam se přidat k divizi, která bojovala v hloubi Donecké kamenouhelné pánve. Koncem listopadu jsme zahájili dvousetkilometrovou cestu – bez rukavic, bez vlněných kulek, bez jakýchkoliv kožešin. Skrz tenké vojenské uniformy nás profukoval severák.

Ledové cesty

Na podzim roku 1941 mráz zcela proměnil cesty v Donecké oblasti. Z bahnitého proudu se stala řeka hrbolaté lávy. Bahno tvrdlo, ale dál je brázdily a prořezávaly stovky nákladních vozů. Nakonec zkamenělo ve spletnenci půlmetrových ostrých skalisek. Jejich hrany a plochy byly černé jako mramor, zdvihaly se a klesaly v šíři padesáti až sta metrů a bahno protínaly dlouhé vyježděné koleje.

Do tak rozbrázděného terénu nemělo cenu nasazovat obyčejná auta. U limuzín se po prvních kilometrech prorazily nádrže. Na led se mezi průrvy mohly odvážit jen těžké kamióny a terénní vozy s obzvláště vysokými nápravami.

Pěchota pochodovala s velkými obtížemi. Skoro jsme se neodvažovali zvedat nohy, jen jsme jimi šoupali. Pády bolely, neboť led byl tvrdý jako kámen.

Zbraně jsme museli mít neustále připraveny k boji. Výzbroj střelce z lehkého kulometu tehdy obnášela přes třicet kilogramů železa, nemluvě o jídle na tři dny cesty a dalším obvyklém vybavení. Snažili jsme se neuklouznout, a tak jsme nadměrně namáhali šlachy, které nás pak palčivě bolely. Nožem jsme si museli vzadu naříznout ztvrdlá bagančata, abychom v nich měli trochu vůle. Všichni snášeli bolest se zařatými zuby. Občas některému vojákovi z námahy povolily nervy a zhroutil se. Ležel obličejem na ledu a chroptěl. Naložili jsme ho do prvního kolemjedoucího kamiónu na hromadu chleba nebo bedny s municí. A kolona se na černém náledí znovu šoupavě hnula kupředu.

Přítom okolní krajina byla na pohled příjemná. Rozlehlou bílou step šrafovaly stovky tisíc šedých stvolů slunečnic. Hejna vrabců se třepotala jako zblázněná klubka vlny. Nádherná byla především obloha – bledě modrá, křišťálově čirá a tak čistá, že se proti ní rýsovala naprosto jasně každá větvička na holých stromech.

Vesničané nám občas ukázali platanovou alej nebo řadu bříz jako poslední pozůstatek panského sídla. Ale ze stavení už nezbyval ani kámen, ani prkno, ani stopa po bývalých základech. Vše bylo srovnané se zemí, zplanýrované a zarostlé vegetací.

Většina kostelů na tom byla podobně. Zbylo jich jen několik. Již dávno byly znesvěceny a sloužily jako stodoly, skladiště, schůzovní místnosti, stáje nebo elektrárny. Nad bílými zdmi ještě svítila pěkná zeleno-zlatá bář ve tvaru cibule. Občas jsme objevili zbytky dřevěného obložení nebo pár starých maleb v klenbě, kam natěrači nedosáhli. Na dřevěné podlaze ležela kukuřice nebo trus. Těchto kostelů přeměněných na stáje, skladiště motorů, slunečnic nebo schůzovní místnosti místního sovětu však stejně mnoho nebylo. Za dva roky jsme ušli pěšky z Dnepropetrovsku na kraj Asie přes dva tisíce kilometrů a kostely, na něž

jsme cestou narazili a jež byly všechny bez výjimky znesvěceny, by se daly spočítat na prstech.

Začátkem prosince jsme prošli Pavlogradem. Pak jsme nocovali na opuštěných samotách. Zuřila bouře. Ráno jsme vyráželi ve čtyři v pět hodin. Obličejé nám bičovaly ohlušující a oslepující poryvy sněhu. Trvalo dlouhé hodiny, než jsme vytlačili na silnici velké železné vozy s nákladem materiálu. Koně na náledí padali a lámali si nohy. Nešťastná, poplašená zvířata marně odfrkovala v hvízdajícím sněhu, těžce oddychovala, napolo se zvedala a znovu klesala.

Sněžilo tak hustě, že cesty ve stepi zcela zapadaly. V té době jsme ještě nezasazovali vysoké tyče. Rusové, kteří dobře znají svou zem, tak označují v zimě cesty ztrácející se v nekonečné pláni pod sněhem.

Šípky udávající směr pokrývala silná vrstva sněhu. Netrvalo dlouho a vojáci začali bloudit.

Jednotlivé lokality či místa byly ke všemu v posledních dvaceti pěti letech jednou až dvakrát přejmenovány. Na starých mapách byly uváděny názvy z dob carského Ruska, po roce 1925 přišla krvavě rudá jména – plody revoluce – a po roce 1935 názvy po nějakém sovětském rádo-bykráli jako Stalingrad či Stalino. Občas však tenhle králíček dostal někde ve sklepích NKVD*) kulku do hlavy, a proto bylo nutno místo přejmenovat počtvrté. Naopak u takových padesáti až sta vesnic v ruské stepi se název nezměnil – z pohodlnosti dostaly jména po carských manželkách či dcerách a z pohodlnosti jim zůstala.

Jednou jsme před sebou měli etapu do Grišina. Celý den jsme bloudili ve vichřici. Ušli jsme padesát tři kilometrů, než jsme se do té obce dostali. A ještě to nebylo správné Grišino. Tato lokalita nejenže změnila za posledních pětadvacet let třikrát jméno, ale ke všemu existovala dvě Grišina – nádraží a vesnice –, přičemž do vesnice to bylo dalších sedm kilometrů. Typicky slovansky komplikované! Do správného Grišina jsme došli až ráno, brodice se celou cestu sněhem, jenž nám sahal do půli stehen.

Dorazili jsme tam první. Ostatním rotám to trvalo o osmačtyřicet hodin déle a jedna se ztratila úplně. Čtrnáct dní se toulala terénem, poslí jí všichni koně a nakonec se k nám připojila až na frontě s úplně středověce vyhlížející kolonou velkých bílých volů, zapřažených do šedých vozů, teprve na Hod boží vánoční.

*) NKVD (*Narodnyj kommisarijat vnutrennich děl*), komisariát vnitřních věcí, v pojetí sovětského státu ministerstvo vnitra. Spojovalo všechny bezpečnostní složky a tajné služby do mamutího státního orgánu, jenž kontroloval také soudní a výkonnou moc. NKVD tak vykonávalo zcela totální kontrolu nad obyvatelstvem. (Pozn. nakl.)

Naše odysea však bohužel neznamenala jen každodenní přesuny.

Země, v níž jsme se stali hříčkou bouří, byla také prošpikována sovětskými minami. Přikryl je sníh, stejně jako výstražné kolíky, které k nim po obou stranách umístily první skupiny německých ženistů.

V prudkých nárazech větru zdvihajících sněh až do výše tří metrů ztratila jedna z našich rot orientaci a vstoupila na zaminované území. V čele jel velitel na koni. Byl to mladý kapitán belgické armády. Měl krásné selské jméno Dupré. Zvíře šláplo na jednu z těch hrůz. Kůň vyletěl dva metry vysoko a spadl na zem s vyhrězlými střevy. Jeho jezdec ležel ve zrudlém sněhu s rozervanýma nohama.

Step řvala, hvízdala, hučela své vítězství. Vojáci zafixovali svému nešťastnému kapitánovi roztrhané údy pomocí klacků a odnesli ho na nosítkách z jedlových větví. Po několika kilometrech dorazili do opuštěné chalupy.

Terénní sanitce se podařilo dostat se k umírajícímu až za dvacet šest hodin. Měl jedenáct fraktur. Kouřil krátkými ostrými tahy. Rozloučil se se svými chlanci. Měl kruté bolesti a po obličejí mu stékaly velké krůpěje potu. Naposledy zatáhl z cigarety a zemřel beze slůvka lítosti.

Po Grišinu přišly na řadu Aleksandrovky. V SSSR je sto nebo dvě stě míst jménem Aleksandrovka. Při svém bloudění jsme prošli všechny Aleksandrovky v Donecké oblasti.

Konečně jsme dorazili do dělnických předměstí. Blížili jsme se k cíli. Poslední etapa byla zase bahnitá díky náhlé oblevě. Za holými poli jsme spatřili mrazem vybledlou Čerbinovku, čtyřicetitisícové středisko uhelného průmyslu. Obyvatelé stáli mlčky a nehybně podél zdí. Mnozí si nás upřeně a zle prohlíželi.

Bolševická vojska se stáhla tři kilometry na východ do stepi. Cítili jsme, že nám za zády budou číhat komunističtí pochopové.

Vánoce v Čerbinovce

Východní fronta se v prosinci 1941 měnila jako písek na pláži. Každá německá armáda donesla vlnu až na kraj svých možností. Do konce října uvízly všechny jednotky ve zrádných močálech, zóny vpravo i vlevo zely prázdnotou a záměry a postavení nepřítele vojska znala jen velice nedokonale. Nepřítel ustupoval, co mu síly stačily, a to v takovém zmatku, že to občas připomínalo frašku.

Díky bahně si rudí mohli dovolit několik protiúderů. Opět se zmocnil Rostova, kde Němci museli zanechat nebo spálit stovky nákladních vozů, protože neměli dost benzínu.

Povzbuzení tímto lokálním úspěchem, obnovili Sověti své akce na východě Donecké oblasti na levém křídle našeho sektoru. Mezi Slavjanskem a Artemovskem podnikali velice prudké útoky.

Sovětský tlak se projevoval především ve vzdálenosti asi dvaceti kilometrů severovýchodně od našich bunkrů. Před našimi pozicemi v Čerbinovce se nepřítel zpočátku moc neangažoval. Stejně jako nás i jeho zaskočil terén, který se roztékal, jako by ho někdo ponořil do horkého jezera.

K překonání dvaceti kilometrů do skladů v Konstantinovce potřebovalo naše zásobování padesát hodin i víc. Neprojel žádný motocyklista. Uštvaní koně cestou umírali po nozdry zapadlí do bahna.

Čerbinovka byla odporná. Všude zamořovaly vzduch rozmrzlé výkaly.

Špína a bída ve městě byly tragickým svědectvím toho, co sovětský režim udělal z velkých proletářských středisek. Uhelné doly byly stále vybaveny technikou z let 1900–1905, zakoupenou v dobách snadných francouzských půjček.

Bolševici vyhazovali na útěku šachty do povětří. Ty už nebude možno využít.

A tak tomu bylo s veškerým průmyslem obsazeného sovětského území. Skupiny sovětských odborníků systematicky a po čertech důkladně ničily továrny, doly a sklady v každé pánvi, v každém městě a na každém předměstí.

Spálená země! Spálené podzemí!

V dolech poráželi i koně. Odporný zápach rozkládajících se zvířat se šířil po celé lokalitě, protože větrací šachty kamenouhelných dolů vedly přímo na ulice. Otvory byly ledabyle zakryté prkýnky. Z těchto primitivních děl neustále stoupal kysličník uhličitý a dusivý pach zdechlin.

Sověti odvezli nebo zničili veškeré zásoby ve městě. Lidé jedli, na co přišli. K tomu nejlepšímu patřily kusy pošlých koní ležících v blátě. Obyvatelé se o ně zuřivě prali.

Museli jsme utratit nevyčísitelně nemocného koně. Byl na něj strašný pohled, neboť ho celého pokrývaly odpudivé puchýře. Ani jsme nestačili dojít pro káru, abychom zdechlinu odvezli za město. Dvacet lidí se vrhlo na odporné pozůstatky, trhali kůži a rvali maso, z něhož se ještě kouřilo.

Nakonec zbyly jen vnitřnosti, ještě odpornější než všechno ostatní. Dvě stařeny skočily na žaludek a střeva a začaly se o ně přetahovat. Bachor praskl a obě ženy pokryla žlutozelená kaše. Ta, která získala

hlavní „cenu“, se dala na útěk, aniž by se zdržovala utíráním obličeje, pevně si tisknouc kořist na prsa.

Ubytování mužstva odpovídalo situaci. Když jsme se vrátili ze svých pozic, stěsnali jsme se do školních budov nedávno vybudovaných státem: byly to tři dlouhé, takzvaně moderní baráky postavené v naprosto stejném stylu jako všechno, co jsme od Dnepropetrovsku viděli. První voják, který chtěl do zdi zatlouci hřebík, aby si mohl pověsit zbraň, ji jedinou ranou kladivem prorazil. Mezi prkny na podlaze byly škvíry, jimiž foukalo. Pod podlahou byla prázdná jáma a celé stavení spočívalo jen na několika kůlech.

Mezi těmito třemi staveními se rozprostíralo volné prostranství, kde bylo tolik bahna, že jsme museli vybudovat z beden cestičky, abychom mohli chodit z jedné budovy do druhé. Všude kolem školy bylo neustále cítit mdlý, omamný pach důlního plynu.

Kolem 20. prosince znovu uhodily mrazy a začalo sněžit. Brzy bylo zase dvacet stupňů pod nulou. Na dřevěné podlaze jsme se schouleni pod jedinou dekou klepali zimou.

Přišly svátky, svátky těch druhých.

Měli jsme půlnoční mši v kostele, který jsme vrátili náboženským účelům. Bylo slyšet pronikavé a drásavé výkřiky ruského chóru. Venku padaly velké sněhové vločky. Část vojáků zaujala bojové pozice u kulometů ve všech čtyřech rozích budovy.

Ale mrazilo nás, když jsme v duchu bloumali posledními bezbarvými týdny a tichem, v němž se rozplývaly naše sny.

Evropské legie, o nichž s oblibou psaly německé noviny, byly na frontě přijaty v roce 1941 skepticky.

Někteří němečtí generálové se obávali, aby se mezi jejich elitní oddíly nevetřela vojska poslaná na Východ z propagandistických důvodů. Často nedoceňovali nadšení a dobrou vůli našich jednotek dobrovolníků.

Toto nepochopení nás tížilo.

Dychtivě jsme čekali na nějakou příležitost, dokonce i na krizi, v níž se náš idealismus ukáže ve správném světle. Bude to trvat dlouho. Do té doby jsme měli, neznámí a nedocenění, plýtvat svým nadšením při plnění malicherných a s hořkostí vykonávaných úkolů.

Vánoce a Nový rok jsme strávili neradostně ve svých zakouřených pokojích. Prosinec doma nám připomínaly jesličky namalované dřevěným uhlím na zeď. Mizerné lampičky čadily. Leželi jsme na slámě a hleděli do prázdna. Ocelové přílby našich padlých zavěšené na dřevě-

ných křížích nahoře na kopci na sobě měly vysoké čepice sněhu a vypadaly jako z nebe spadlé chryzantémy.

Italové v Donecké oblasti

Na protisovětské frontě byly velice silné kontingenty cizinců.

Na jihu se nacházely expediční sbory ze střední Evropy a Balkánu. Tato vojska však byla zmítána vzájemnou rivalitou. Maďaři a Rumuni si byli ochotni kdykoliv vyškrábat oči buď kvůli nějakému bukovému lesíku v Karpatech, nebo deseti kilometrům vojtěšky kdesi v pustě. Chorvaté, slovanštější než Ukrajinci, byli rozděleni na muslimy a katolíky.

Italové představovali v roce 1941 nejpočetnější cizineckou jednotku na celé východní frontě. Přijelo jich šedesát tisíc a postavili tři divize a mnoho oddílů specialistů. Od Dněpru po Donec byli k vidění všude – malí, tmavovlasí a snědí s legračními špičatými lodičkami na hlavách nebo v kloboucích bersaglierů^{*)}, z nichž uprostřed stepi a v poryvech větru vyrůstala imponující úroda kohoutích per!

Měli pušky, které vypadaly jako hračky. Uměli s nimi zacházet a vybili všechny slepice v kraji.

Setkali jsme se s nimi, jakmile jsme vystoupili v Dnepropetrovsku. Hned jsme ocenili jejich iniciativnost a vynalézavost. Stáli kolem obrovského sudu ležícího na jednom vagónu. Byl to sud s chianti. Z boku vyvrtali uprostřed sudu nepatrnou díрку a do ní zastrčili místo košťře stéblo slámy – víno opravdu vytrysklo.

U našich vojáků měl vynález veliký úspěch. Nemálo se jich znovu a znovu vydávalo k zázračnému prameni, hodnému svatby burgundského vévody Karla Smělého či Filipa Dobrého! Z budoucnosti Italové strach neměli – sud měl dva tisíce litrů – a velice ochotně nám dělali místo. Od té doby valonští dobrovolníci Itálii milovali a byli nadšeni jejím přínosem ke spolupráci na východní frontě.

Frontu netvořila souvislá linie, ale jednotlivé opěrné body. Po levé i pravé straně našich stanovišť v Čerbinovce ležel jen sníh. K prvním Italům, jejichž úsek sahal jižně až ke Stalinu, jsme měli dvě hodiny pochodu stepí.

Ve chvílích oddechu jsme k nim chodili na kus řeči. Jejich chianti a citróny v tom hrály pochopitelně svou roli. Ale přitahovali nás i kouzlem svých osobností.

Komplikace byla v tom, že nenáviděli Němce.

Němci nesnášeli jejich polní pých, žhavé milování v rozpadajících se

*) Bersaglieri, tradiční složka italské lehké pěchoty, nosili ke své uniformě klobouky ozdobené kohoutím peřím. (Pozn. nakl.)

chatrčích, operetní uniformy a živou románskou nenucenost – směsici neúcty, lhostejnosti, laskavosti a veselého švitoření –, na hony vzdálenou pruské strohosti.

Naproti tomu Italové viděli rudě, jakmile se nějaký Němec postavil do pozoru nebo zavelel. Nerýmovalo se to s jejich rukama v kapsách, zlatohnědými chocholy a sklony k uličnictví.

I jejich nacionalismus byl jiný. Italové měli rádi Mussoliniho a při každé příležitosti do ochraptění skandovali „Du-ce! Du-ce! Du-ce!“. Ale jejich výlevy byly čistě sentimentální. Mussoliniho velikášské imperiální sny je nechávaly chladnými. Nosili se jako pávi, ale neměli žádné ambice.

Jednou důrazně opakovali své přání, aby byl obnoven za každou cenu mír, a já jsem namítl:

„Ale když nebudete bojovat až do konce, přijdete o své kolonie!“

„Pchá!“ odpověděli, „proč se máme bít za kolonie? My jsme doma spokojení. Nic nepotřebujeme. Máme slunce. Máme ovoce. Máme lásku.“

Což je konečně také filozofie. Horatius říkal zaobaleněji totéž.

Dále považovali za absolutně zbytečné přespříliš pracovat. Naše pojetí lidské práce jim nešlo na rozum. Nač tolik pracovat? A zase zpěvavě opakovali svou klidnou a okouzující litanii – slunce, ovoce, láska.

„Ale,“ namítl jsem překvapeně, „práce přináší radost! Cožpak vy nepracujete rádi?“

Načež se mi od jednoho vznešeně se tvářícího Itala z jihu dostalo této kouzelně přirozené a bezelstné odpovědi:

„Jenže práce člověka vyčerpává!“

Práce vyčerpává! Když Němci něco takového zaslechli, týden se mohli vzteknout a málem je z toho ranila mrtvice.

Bohužel, Italy „vyčerpávaly“ i denní a noční hlídky, stejně jako nedvědná služba ve sněhu a mrazu.

Povídaví strážní často opouštěli svá stanoviště a radši zalezli do tepla nějakého stavení. Tam žertovali, kšeftovali, klábosili a zblízka studovali přednosti místních bohyň. Až si toho všimli i Rusové a přichystali se na to. Naši hodní zaalpštlí kamarádi draze zaplatili za svou romantickou bezstarostnost.

Jedné noci pronikly do sektoru vysokým sněhem od jihu silné oddíly kozáků na hbitých koních. Za svítání zcela bez problémů obklíčily tři vesnice obsazené Italy, které stráže, oddávající se spánku či milování, vůbec nehlídaly. Zkrátka naprosté překvapení.

Sověti měli Italy v obzvláštní nelibosti. Nenáviděli je víc než Němce. Na východní frontě s nimi vždycky jednali mimořádně krutě. V mžiku

se zmocnili všech tří vesnic. Nikdo neměl čas se vzchopit. Zajatci byli přivlečeni ke studním a úplně vysvlečeni. Pak začala muka. Kozáci nabírali do velkých věder ledovou vodu a s výbuchy smíchu jí polévali těla svých obětí. Bylo třicet či pětatřicet stupňů pod nulou. Zahynuli chudáci všichni. V těch třech vesnicích zaživa umrzli.

Nikdo se nezachránil. Ani lékaři. Ani kněz, také on podstoupil bez oblečení, nahý jako římská mramorová socha, mučení vodou a mrazem. Za dva dny byly všechny tři vesnice dobyté zpět. Všude ležela ve sněhu nahá těla, zkroutená a zkrabatělá, jako kdyby ohořela v ohni.

Italská vojska v Donecké oblasti byla od té doby posílána německými obrněnci. V hlubokém sněhu supěly podél jejich linií německé těžké tanky, celé natřené na bílo.

Bylo to nutné.

Rudí vyvíjeli čím dál větší aktivitu. Napravo i nalevo od nás probíhaly těžké boje. Step se dnem i nocí otrásala dělostřeleckou palbou. Objevila se sovětská letadla. Bomby kolem nás vyrývaly velké šedé krátery.

Mráz byl čím dál pronikavější. V polovině ledna klesla teplota na minus třicet osm stupňů.

Naším koňům zšedla srst jíním. Ze zakrvácených nozder jim kapalo a na cestě zůstávaly stovky růžových skvrn s krajkovým okrajem, ne nepodobných hvozdíkům.

Ječící step

V našich ubikacích v Čerbinovce začalo být k nevydržení.

Okna, v nichž sovětské bandy rozbily při ústupu polovinu tabulek, jsme jakž takž ucpali slámou. Ale mezi prkny na podlaze vztekle hvízdal všudypřítomný severák. Na spaní jsme si oblékali veškeré chudé vybavení, co jsme měli. Nohy jsme si strkali do rukávů vojenského pláště. Ale jak nám mohl v barácích, jimiž se proháněl vítr z té zatracené stepi, pomoci vojenský plášť, tenká deka a trochu slámy?

Na dělení na kámen ztvrdlého margarínu, salámu a chleba jsme používali sekeru. Těch pár vajec, co nám poslali ze zásobování, přišlo zmrzlých a skoro šedivých.

Tak vypadal náš odpočinek.

Naše předsunutá stanoviště ležela tři kilometry na východ od Čerbinovky.

Brodili jsme se k nim v družstvech obvykle čtyřiceti až padesáticimetrovou vrstvou sněhu. Mráz se pohyboval od dvaceti pěti do třiceti pěti stupňů pod nulou.

Některé roty si vyhloubily malé bunkry ve svazích hald u uhelných dolů. Ostatní se ocitly rovnou ve stepi.

Sníh, to nic nebylo. Příšerná byla vánice. S kňučením, mňoukáním a táhlým ostrým hvízdáním nám vmetala do obličeje tisíce malých šípů, drásajících jako vystřelené kamínky.

Konečně jsme se dočkali kukel a velice tenkých pletených rukavic, které nás trochu ochránily. Ale stále jsme neměli kožešiny a válenky.

Jakmile si člověk jen na okamžik sundal rukavice, ihned mu omrzly prsty. Kukly jsme si přetahovali přes nos a dýchali jsme přes ně. Před ústy se nám tvořily velké chomáče ledu a z obočí nám visely dlouhé, tenké bílé rampouchy. I slzy na řasách okamžitě mrzly jako velké bolestivé perly. Odstranit šly jen velice obtížně. Každou chvíli někomu tvář či nos zežloutly do světlého odstínu jako kůže na bubnu. Omrzlé místo bylo třeba energicky třít sněhem. A nezřídka bývalo pozdě.

V ječící vánici měla sovětská úderná vojska zjevnou převahu.

Rusové byli na toto hrozné počasí zvyklí. Lyže, psi, saně i hbití koně jim pomáhali. Měli oblečení do zimy – vatované kabáty a válenky, jimiž nepronikl sníh ostrý jako křišťálový prach. Nepředstavitelné utrpení tisíců evropských vojáků, kteří byli v ukvapené ofenzivě bez příslušného vybavení a zkušeností vydáni napospas sněhu, severáku a mrazu, jim pochopitelně vyhovovalo.

Rusové se dostali všude. Jejich špehové v civilním oblečení proklouzli mezi našimi stanovišti k dělníkům a nacházeli tu spřízněné duše. Venkovské obyvatelstvo většinou o komunismu vědělo jen tolik, že je vydírá, ale v průmyslových centrech získávala sovětská propaganda mladé dělníky. A právě na ty se obraceli zvědové Rudé armády, přesvědčiví manipulátoři.

Byl jsem v popravčí četě, jejímž úkolem bylo dva z nich zastřelit. Před válečným soudem učinili úplné doznání.

Ve stepi jsme se postavili do řady. Oba odsouzení měli ruce v kapsách a neprorekli ani slovo. Naše salva je srazila na zem. Následoval okamžik zvláštního ticha, v němž doznívaly záchvěvy střelby. Jeden z komunistů se pohnul, jako by chtěl zmobilizovat zbytek unikajícího života. Pravou ruku vytáhl z kapsy a se zařatou pěstí ji pozvedl nad sníh. A uslyšeli jsme výkřik, jeho poslední výkřik, a to německy, aby-
chom mu všichni rozuměli: „Heil Stalin!“

Když sevřená pěst dopadla, byl už mrtvý.

I mezi nimi byli idealisté.

